

Cartile Sateanului Român.

Cartea VIII.

Blasiu 1/13 Augustu 1886.

Anulu 11.

In tóta lun'a iésa câte o carte de o cóla de mare si adeca la 1/13 a fia-carei luni.
Pretiu: pe anu 1 fl. 20 cr. pe $\frac{1}{2}$ anu 60 cr. v. a. (pentru România 4 lei noi).

Trei uriasi.

(urmare din cartea VI si VII).

Petru Maioru (1753—1821).

Contimporanu si asemenea lucratoriu in câmpulu literaturii române, cá si Maniu Samoilu Miculu si Georgiu Sincai a fostu Petru Maioru. Acestu mare luceferu a scumpei nóstre natiuni s'a nascutu in Transilvani'a, la Capusiulu de Câmpia, in comitatulu Turdei, la anulu 1753 seau 1754, apriatu nu se scie; erá de o vârsta cu Georgiu Sincai si cu 8 ani mai tineru de câtu Samoilu Miculu. Carte a invetiatu in Têrgulu Muresiului (Maros Vásárhely) Clusiu si Blasiu, de unde fù trimisu, la anulu 1774, de câtra prea invetiatulu episcopu alu Făgărașiului Gregoriu Maioru, la Rom'a, in institutulu numitu: colegium de propaganda fide, dinpreuna cu Georgiu Sincai. In Rom'a li-se deschisera ochii amêndoror'a de a vedé mai bine ce in tier'a loru nu potura vedé. Acolo invetiara teológi'a si filosofi'a, si adunara o multime de insemnari scumpe despre inceputulu Româniloru. Acolo, invetîndu a cunosce pe poporulu italianu, care este frate cu noi, invetîndu-i limb'a si datinele, vedîndu minunatele icóne si colonne din cari cunoscura mărirea Romaniloru de odata, invetîndu a cunosce din tipuri luptele lui Traianu si aducerea nóstra aci, acolo se desceptara in ei dorulu de a spune si fratiloru loru de acasa celea vediute si invetiate in Rom'a, acolo se hotarîra si insufletîra pentru de a lucrá la desceptarea si luminarea poporulu românescu.

In anulu 1779 s'au reintorsu din Rom'a amêndoi (Sincai si Maioru) plini de invetiatura. Sincai, precum vediuremu in cartea VII, remase in Vien'a 2 ani, ér' Maioru merse in Blasiu, unde se facú calugáru basilitanu, luá numele de Paulu si fù profesoru de teologia si filosofía *).

*) vedi Introdúctiunea in Ist. pentru inceputulu Româniloru, pag. XI, edata de Societatea lit. »Petru Maioru« din Pest'a.

Red.

Dupa 5 ani (la 1784) fù dimisu din mânăstire și merse cá preotu in Reghinulu-sasescu și protopopu Gurghiului, unde stete pâna la anulu 1809, cându merse la Buda ca revisoru-censuru și corectoru cărților românesci, ce se tipariau la tipograf'ă universității din Pest'a.

Caus'a pentru care lasă Petru Maioru protopopiatulu și merse revisoru — nu se scie. Unii dîcu că episcopulu Bobu ar' fî fostu caus'a, care de-sî plinu de merite in alte privintie, dar' indemnatu fiindu a introduce innoiri latine in biserica erá mániosu pe Miculu, Sincai și Maioru, căci acestia simtîndu-se pôte mai invetiati decātu elu, nu-i poté urmá parerile intru tôte, și din alte consideratiuni aপরঁu ritulu și datinele bisericeii orientale. Sê pôte inse că nu ast'a a fostu caus'a, că-ci se ne aducemu numai aminte, postulu de revisoru erá unu postu fôrte onorificu, și se recerea multa invetiatura dela omulu, care voiá a-lu ocupá. Apoi unde cá in acelu postu se mai dá omului iubitoriu de invetiatura ocaziune de a o căstigá? Câte archive și biblioteci eráu de a indemâna omului sirguitoriu, cari in comune din provintia nu le poté avea; cu căti barbati invetiati poté se convina, precându in provintia pôte nici de nume nu le audiá?! Apoi ací fiindu, poté se-si tiparésca productele s'ale multu mai lesne, precum și facú. Din acestea cause credemu noi că a abdisu de protopopía și a mersu revisoru, unde petrecú 12 ani, adeca pâna la mórte; — in acestu tîmpu si-a publicatu celea mai multe din pretiuitele s'ale opuri.

Petru Maioru a repausatu in Bud'a (suburbiulu sêrbescu, numitu Taban, in etate de 68 ani, la 16 Fauru 1821), și este inmormêntatu in cimiteriulu comunu, ér' dupa unii in cimiteriulu Franciscaniloru; adeca nici locul, unde odichnescu osemintele marelui barbatu, nu e cunoscutu.

Vedi, iubita natfa româna, cum se stinsera trei din cei mai iubiti fii ai tei, departe de sinulu teu; trei, și cei mai lucratori ai tei fii morira dupa obositóre lucrări pentru binele têu, colo departe, in Ungari'a; Petru Maioru și Clain in Buda, ér' Sincai in Sinea, totu in Ungari'a, departe de rude și prietini, departe de scumpulu pamêntu a tierei loru natale, a scumpului și frumosului Ardealu, in mijloculu limbiloru streine, numai ca pre tine se te scóta din intunereculu lui, in care zaceai. Ei, departe de aceia, pentru care traiau, au lucratu cartile neperitóre, din cari noi, nepotii și stranepotii loru, se invetiámu istori'a suferintiei neamului, istori'a nóstra, a mosiloru și stramosiloru nostrii, ér' din aceea se

ne luminàmu mintea și se ne imbunimu inim'a cătra fapte bune.

Opurile lui Petru Maioru suntu următorele:

1. *Didachii*, seau predice pentru crescerea prunciloru, cuprinde 140 pag. cu lit. cir. tiparita la Bud'a 1809.

Sërmanulu omu, bine vedea elu că viitoriulu nostru ni-lu croimu dupa cum ne crescemu pruncii, căci pruncii suntu viitoriulu natiunei; a nostra e sap'a și lopat'a, dar' viitoriulu e alu loru; deci, de adeverat'a loru crescere se ne ingrigimu, sè facemu scóle bune, dar' scóle românesci, nationale, in ele se ne aducemu dascáli luminati, se-i plătumu omenesce, cá se póta stá de lucru și se ne invetie pruncutii cătu numai se póte de bine, dar' se ni-i invetie in frumós'a nóstra limba daca voimu cá aceia folosu se aiba de invetiatura, căci mai multu folosu v'or avea de o vorba buna audíta in dulcele, frumosulu și priceputulu graiu alu mamei, decátu o mie de vorbe rostite intr'o limba neintielésa. Grijitive dar' scólele cum se cade, că acelea ne crescú copilasii, ér' ei suntu viitoriulu neamului. Éta, chiar marele nostru barbatu Petru Maioru, cea din carte ce o a tiparitu a fostu pentru crescerea prunciloru.

2. *Propovedanii* seau predici la morti (1809, 300 pag. cu litere cirile tiparite in Bud'a).

3. *Predice* seau invetiaturi la tóte dominecile și serbatorile anului (Bud'a 1811, tiparite cu litere cirile in trei pàrti). Cea mai iubita carte de predice a betrâniloru nostrii preoti.

De ací inca se vede spiritulu celu mare a-lui Petru Maioru; elu adeca bine vedea că preotii nostrii cei mai multi suntu numai cu puțin invetiatura, ér' și cei cu invetiatura mai multisióra siliti suntu se-si câstige hran'a vietiei cu lucrulu mániloru, asudându la câmpu de luni diminéti'a pâna sâmbata sér'a, și deci nu potu, seau nu au tîmpu se se pregatésca cu predici potrivite pentru credinciosi, deci elu le dádù predicele gat'a, cătu aceia numai se le cetésca crestíniloru.

4. *Istori'a pentru inceputulu Româniloru in Daci'a*, tiparita la Bud'a in 1812, 348 pag. cu litere cirile. In acést'a carte, pre lângă materialulu istoricu, a mai publicatu elu doue disertatiuni, una *pentru inceputulu limbei românesci* ér' alt'a *pentru literatu'ra cea vechia a Romaniloru*. Vai, și cu multe greutàti a avutu Petru Maioru a se luptá pâna a scosu la iveala acést'a carte. N'a fostu de ajunsu că guvernulu de atunci punea tóte la cale numai istori'a se nu póta trece prin forfecelè censurei, ba și dupa ce cu mari greutàti o tipàri, indata se aruncara criticii asupr'a ei cá ulii asupr'a unui

puiu golosielu, în cătu autoriulu trebui se tîna multe dispute cu ei, ba și urmatori de a-lui Petru Maioru, că Damaschinu T. Bojinc'a și Teodoru Aronu, că buni Români și cunoscatori de lucru fura siliti a portá lupta cu condeiulu contra dusimaniloru lui P. Maioru și a istoriei s'ale. Nici una din cartile românesci nu a avutu atâția critici de totu neamulu: Unguri, Slavi, Nemți și Sasi, că opurile lui Petru Maioru, dar' ideile lui, puse în acelea opuri, trebuira se triumfeze: românitatea originiei și limbei nóstre sè adevérí. Potemu díce cu dreptu cuvêntu că elu este intemeitoriulu istoriei nóstre critice. Dar' cu tóte acestea dusímánii neamului nostru nici adi nu vor' sè recunoscà românitatea nóstră, ci unii ne facu slavi, bulgari, unguri s. a. numai acea nu vor' se recunósca că suntemu, ceea ce în adevéru suntemu, adeca Români, urmasi ai coloniloru Románi adusi în Daci'a de marele imperatu Traianu; și dusímánii nostrii réu voitori, de nu cetescu Istori'a ori de o cetescu si-o talmacescu reu ar' trebui sè întrebe pre ori care confrate de ai nostrii, chiar' dintre cei mai departati de ori-ce invetiatura, dintre cei ce nu știu nimic'a carte, se-lu întrebe în românesce: mè, ce esci tu? Și acel'a-i v'a respunde: Sunt Românu! aceluia apoi dóra-i v'a crede, dacă istoriei nu vor' a dá crediemêntu!

Mai scris'a Petru Maioru:

5. *Intemplările lui Telemchu* (288 pag. tiparite cu litere cirile în Bud'a 1818).

6. *Orthographi'a romana* (1819 în Bud'a).

7. *Istori'a bisericeii Româniloru*, atâtu acestoru din cóce, cătu și acelu din coló de Dunare (Bud'a 1813, tiparita cu litere cirile cuprindîndu 392 pag.); cartea acést'a, lucrata de Petru Maioru în 11 septamâni cu ajutoriulu noptiloru celoru lungi (cum díce însusi autoriulu) indata ce scóse de sub teascu istori'a pentru inceputulu Româniloru, dar' pentru tiparirea careia trebuira mai multu de 8 ani, și carea la mórtea autoriului inca nu erá scósa de sub tipariu.

Afara de acestea a mai conlucratu și la lexiconulu de Bud'a, la care lucrara mai multi autori în tîmpu de trei-dieci ani și mai bine.

Dar' Petru Maioru a mai lucratu și alte opuri, cari remasera de elu netiparite:

1. *Partea netiparita din istori'a basericescã.*

2. *Protopopadichia . . .* intru care se arata tóte cadintiele cele din nepomenita vreme ale protopopiloru din Ardealu.

3. *Fragmente de gramatica* (2).

4. *Disertatiune despre articiii limbei românesci* s. a. care le nimicira agerii dinti a nemilosului timpu.

Din celea pâna aci insîrate s'a potutu vedea cã Petru Maioru pre dóue terene a muncitu cu deosebire, pre terenulu *istoricu* sî pre celu *limbisticu*, ca sî Maniu Samuilu Miculu seau Clain sî Georgiu Sincai; o idee, unu gîndu i-au stapanitu, de unu doru au fostu condusi, spre unu scopu au alergatu, unu ce aveau in aintea ochiloru — fericirea natiei române. Sî lucrat'au acesti trei barbati pentru natia mai multu de câtu ori care alti fii ai sei, sî neperitóre opuri i-au facutu cari-dauna-stau unele prin celea librarii ér' altele voru fi zacându prin podurile caseloru, te miri unde, spre mîncare sioreciloru sî moliiloru; pucini suntu din neamulu nostru care cauta dulcetia opuriloru nemuritoriloru uriasi, alui Maioru, Sincai sî Miculu, fórte putfni; ba sî scrierile altoru scriitori mai prospeti suntu slab spriginite! mergi sate intregi sî nu affi o foitia, o gazeta, a revista, o carte cumperata de curundu pre la cãrturari de ai nostrii; unii n'au mai multu decãtu bietulu Calendariu, din care vedu âmblarea vremei sî terminulu terguriloru ba pote chiar sî acela e in limba streina. Pre asta cale nu ne vomu luminã in veci. De ce folosu e cã a invetiatu cineva *carte*, deca nu-si cumpera *carti* se se lumineze cãndu are vreme? Au ese cineva din scóla deplinu de luminatu? Feri dómne! Nime nu e destulu de invetiatu la esfrea lui din scóla, auditi? nime, nici popa, nici dascalulu, nici judele, mediculu, notaresiulu, advocatulu . . . nime, ci dupa esfrea din scóle mai trebuie multu se cetésca, cã nu pentru molii sî sioreci scriu carturarii cãrtile, ci pentru omenii sciutori de carte sî iubitori de invetiatura. Deca v'a intra omulu prin celea mai multe case ale cãrturariloru nostrii dela sate, deca v'a vedea lipsa de cãrti sî diare, v'a díce cu dreptu cuventu: acesti ómeni iubitori de invetiatura nu suntu sî nu potu fi, de órece cine iubesce unu lucru, are unelte cu care se-lu póta face; cine iubesce cartea, are carti. Deca dar' preotulu, invetiatoriule, judele, notaresiulu s. a. carturari vedi cã nici carti nu-si cumpera, nici gazete nu le mai âmbra, atunci, bune cetitoriu, se scii cã aceia neiubitori de invetiatura suntu, de cumv'a nu suntu calici din séma inafara; unii pórtã gazete, ci numai in limbi streine, buna óra unguresci ori nemtiesci, aceia nu suntu neiubitori de sciintia numai câtu le mai place limbele streine decãtu pre a loru, sî nu preste multu-i vomu vedea trecându la taber'a dusímaniloru, facându-se renegati; dreptu acea feritíve de carturariulu care — avêndu modu — nu-si aduce sî nu cetesce cãrti sî gazete in limba lui; ferití-ve,

cà nu gându bunu are fatia de neamulu lui. Ér' voi, buni cetitori faceti ce-ti potea sî ve cumperati *Istoria pentru inceputulu Românilor in Daci'a*, de Petru Maioru, carea la 1883 s'a tiparitu cu litere latine la „Aurôr'a“ in Gherla; *Cronica* lui Sincai sî baremi unulu din valorósele opuri ale lui Miculu, cà numai cetindule omulu opurile vine la adeverata cunoscintia cà cine au fostu? ce au lucratu? pentru cine au muncitu acei ómeni? sî numai cunoscându-i, póte onorá dupa cuviintia. Ér' cine nu v'a onorá dupa cuvintia memori'a lui Maioru, Sincai sî Miculu, nu este vrednicu de numele ce-lu are, càci ei pentru noi sî pentru urmatorii nostrii au muncitu sî deci datori le suntemu cu recunoscintia; ér' neamulu nostru nerecunoscatorú nu e ertatu se fie. Se ne invetiamu deci copii sî nepotii a vobí, cu respectu despre cei ce au scrisu istoria neamulu nostru, se onoreze memori'a lui Miculu, Sincai sî Petru Maioru, càci de nu era ei — póte nici adi n'am fi cunoscuti lumei!

Vedeti acést'a fu povestea celoru trei uriasi; in Cartea a IX ve spunu alta!

J. P. R.

Ursítulu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

— Tradiúne. —

I.

De dieci de ani domnesce „Pumnlát“ o mândra tíera,
Intinsa ca o lume cu lungi si largi hotara,
Si mîi de mîi de ómeni unu semnu de-alui ascépta,
C'unu tremuratu de gene o lume elu descépta
Si-o pune pre picióre de pace seau resboiu . . . .
Elu are de sotie, o flóre prea aleasa
Ce chiar' si prin frumsétia-i a lumíi imperateasa, —
Si sfetnici mari la sufletu cu mintile adencite,
Cu peru caruntu de díle cu feciele sbêrcite.
Ce din cararea dreapta nici cându nu se abatu,
Cându sfatu dela ei cere puterniculu „Pumnlát“.
Si-i bunu „Pumnlát“ la sufletu, poporulu-lu iubescce,
Viteazu in lupte grele, elu vecinicu biruesce,
Si totusi pe-alui facia trecu nori de intristare
Si nici o dí placuta se pare cà elu n'are.
Adese ori privesce spre blând'a lui socie
Si-ar' vrea se-i spue ceva, dar' ce? nici elu nu scie . . .
„Pumulát“ se sênte sînguru desí-i incungiuratu,
De-o tiara cêlu iubescce si-amorulu ei curatu. —
— Frumós'a mea sotie i díce elu odata,
De multu a nóste ânemi unite'su la olalta,
De multu ti-am datu eu tie averea si-alu mieu nume,

Si'n dulce fericire trecutamu noi prin lume ;
Dar' uite! nu mi dà man'a se me împacu cu gândulu,
Cà ce va fì de tiara când-ne vâ veni rëndulu,
Se mergemu pre o cale de mosii nostri calcata
Càci sôrtea, scí iubita, e tare nëndurata
Si cându nici nu gândesce sermanulu omu apune —
Si-apoi se sfêrsescu tôte avere, viétia, nume . . . .
Acestu gându me muncesce . . . — Noi n'avemu urmatoriu.
Si tiar'a dupa mine e fara domnitoriu . . .
. . . A dfsu si lat'a-i frunte se pleaca spre pamêntu
Èr mândr'a împarateasa, remâne suspinandu — — —

— — — — —
Ori cine vietuesce, seracu, avutu, bunu, reu,
Si are partea 'n lume de bine si de reu,
Si nime nu gândesca câ domnii sî imperatfi,
In lume potu se fie mai fericiti ca altfi . . . .
Si ei 'si au necasulu càci sôrtea de-opotriva
Acumu e nendurata acumu e mìlostiva.
Astufeliu sî 'mperateas'a lui Pumlat tóta viati'a
N'a cunoscutu placerea n'a cunoscutu dulceati'a
Càci in singuratate — cându toti o lasa'n pace
Unu gându o mistuesce ce vecinicu nu mai tace.
Unu gându ce f-i sioptesce: — Ce 'ti folosescu mariri?
Averi, palate mândre, incinse 'n streluciri?
Si n'ai unu fiu pre care se'lu stringi la sfnu cu doru
Si care se remâna la tiara Domnitoru
Càci nu-i pentru femee deplina fericire —
Far' cându 'sî strengesce 'n bratia copilulu cu iubire
Si cându-i spune vorbe de nime ne'ntielese
Si viitoriu de auru in mintea ei f-i tiese —
Cându 'lu desmiarda dulce sî cându pruncu-i zimbesce . . .
. . . . O, numai lucrulu asta femea fericesce.

II.

Pumlat a datu porunca prin munti si prin câmpie
Câ 'n anumita dfua preotii toti se tie
Rogrài sî slusbe sfinte, . . . cà Domnulu se se 'ndure —
Pre Pumlat si soci'a-i cu unu fiu sei imbucure.
Poporu-'n dfua acea erá in serbatóre
Si toti radicau facia spre ceriuri rogátóre
Cà Domnulu se aiba mila de tiara si poporu
Dându fiu imperatesei ér tierei Domnitoriu.

III.

O veste se latiesce, din capu in capu de tiara
Ce face cá poporulu in voie se tresara
Si vestea suna astfeliu: „Copilu are Pumlat!
Èr' tiara dupa morte-i 'sî are imperatu!“

Mii glasuri se radica spre ceriu cu multiamire
Ér' mândra imparateasa in dulce fericire
Desmiarda si se jóca cu dragulu ei copilu
Sf díce 'n ochi privindulu —: „O Domne tñemilu!“ ....

Erá in medfu de nópte ... in falniculu palatu,
Dormeau cu toti, afara de Domn'a lui Pumlat.
Pre leaganu se apléca, copilulu 'sf saruta,
Si-apoi ér' 'lu privesce 'n dulci placeri pierduta....
De-odata pre ferésta unu glasu resuna 'n casa:
... „Zadarnica-ti-e voi'a 'naltiata 'mperateasa!
Càci Craiulu celu din leagánu pre care flu desmerdi,
La douadieci si patru de ani tu ai se 'lu perdi,
Si fulgerulu din ceriuri lovivá capulu seu,
Càci ceasu-'n care vintau in lume a fostu reu!
Si apoi unu vaeru jalnicu de afara resună
Si voci de ursitóre: „asia va ff asia!“

IV.

... De-atunci Imperateas'a nu are díua buna
Càci glasulu desnadesdii în animă-ei resuna
Cându rde, cându ér' plânge ba striga uneori
Si Pumlat o privesce cu frica si fiori....
Vai! anu de anu se duce in marea vecinicii
Si „Dor“ ajunge vrêst'a cea mandra a juniei
Cu fala flu privescê Pumlat càci Dor e sdravënu
Cu facia de fecióra, frumosu de n'are samënu
Si blându si bunu la sufletu cum trebuie se fie
Unu craiu ce moscenire 'si are o 'mperatie.
Dar' cându Pumlat 'sf vede soti'a cà suspina,
Cà n'are dí de pace nici óra de hodina
In ânima sentiesce doreri mistuitóre
Si-o 'ntréba cu dulceatia — „iubita ce te dóare?!“
— O dragulu meu! raspunde atunci dulcea socie
De multu amu eu o taina necunoscuta tie.
Si n'am avutu putere cá se 'ti impartasiescu
In ce doreri cumplite dí, nopte, vescediescu.
.... In diu'a cându in lume venita Dor, vai mie!
Eu stámu privindu in ochii-i cu dulce bucurie
De-odata la ferésta cându nóptea s'a lasatu,
Mai multe Ursitóre pre nume ni-a chiamatu,
Si-au disu delá ferésta privindu-me in casa
Zadarnica-'ti e voi'a 'naltiata 'mperateasa
Càci Craiulu celu din leaganu pre care 'lu desmerdi
La douadieci si patru de ani tu ai se 'lu perdi
Si fulgerulu din ceriuri lovivá capulu seu
Càci ceasu 'n care venita-u in lume a fostu reu.
Si voci de Ursitóre atuncia 'mi strigá

Zadarnica-'ti e voi'a, ... asiá vá fí asiá!

Pumnlăt se infióra, soci'a lui suspina
Si plânge, ... căci cu plânsulu dorerea se alina
O câte lacrimi dens'a in lume a versatu!
Desi' erá sotie de mare imperatu
Dar' Pumnlăt se radica si astufeliu cuvintéza;
— Iubit'a mea socie! cu plânsulu incetéza
Căci amu aflatu o cale pre Dor se mântuimu
De ori si ce primesdii in calea lui se-atfnu.

In dŃu'a urmatóre Pumnlăt a adunatu,
Pre toti batrânii tierii la vorba si la sfatu,
Si-a spusu cum ursitóre de multu au prorocitu
Că „Dor“ cându vá fí mare de ceriu vá fí trasnitu
Si că le cere sfatulu, că ce-ar' fí de facutu?
Pre Dor de mórtea ast'a se-'lu véda mantuitu.
Atunci „Minteos“ se scóla si dŃce legânatu
— Asculta Imperate căci eu ti-asii dá unu sfatu:
'Ti fă o casa mica, din fieru si 'n ea asiadia
Pre Dor in dŃu'a 'n care pre ceriu se 'unoréza
Si 'n care prevestira acelea ursitori
Că Dor are se fie lovitu de focu din nori!
Asia este! respunsera cu toti, căci fie care
Sciá, că Minteosu este cu mintea cea mai mare, ...
Deci sŃetnicii cu totii gatându-'si lucrulu loru
Au parasitu palatulu, ... Minteos mergea cu doru
Căci elu sciá c'ascépta acasa-o mândra flóre
Copil'a lui, ... cu faci'a si ochii in lacramióre
Si nu avea pre nime Minteosu decátu pre Mart'a
Ce avea doi ochi albastrii cum nu mai vedŃ la alt'a
Si facia ca bojorulu si mani subtiri si moi
Sinulu de zapada ... si mai avea apoi
Ūnu peru asia de galbenu, cá radfele din sóre
Er' vorb'a-i erá dulce cá harf'a plângatóre
Acést'a scumpa fata 'lu ascéptá pre pragu
Pre sŃetniculu ce acasa grabea la ea cu dragu.
Elu o cuprinde 'n bratie, ér' ea dulce 'lu intréba;
Asia se vede tata că n'a fostu mare tréba
La sfatu? ... te rogu deci spune'mi de ce ve-a-adunatu?
— Copila! i respunde Minteos omu asiediatu;
Lui Dor i prorocira mai multe usitori
Că mórtea lui veni-vá din fulgerulu din nuori
La douedici si päturu de ani deci o se móra
Si vai! e aicea vremea, ... vre-o dŃce díle dóra ...
Eu adŃ la adunare am disu cătra Pumnlăt
'Naltiate imperate! asculta al' mieu sfatu
Si fă o casa mica din fieru si 'n ea asiadfa

Pre Dor în dŕua 'n care pre ceriu se 'nuoréza
Sî 'n care prevestira acelea ursitori
Cà Dor are se fie lovitu de focu din nori ...
Sî atunci cu toti respunsera ca-i bine ce-amu disu eu
Èr' eu grabii acasa la tine fetulu mieu! ...
... Abia 'sî finesce vorb'a sî Mart'a 'ncepe a plânge
Apoi alérġa 'n bratie la tatalu seu sî 'lu strênge,
Si-i spune cà ea móre cându Dor are se móra
Càci ea i-a datu în taina iubirea de fecióra
Si totu odata i spune cà nui bunu sfatulu seu
Càci elu se 'n potrivește cu bunulu Domnedieu.
Minteos se înfióra càci sórtea n'avea mila
De Mart'a lui frumósa, ... de scump'a lui copila
Sî cum se nu se 'nfióre Minteos omu asiedfatu
Cându Mart'a 'sî redicase privirea la Pumlat
Si anim'a ei juna iubeá pre Dor ce 'n lume
Avea o 'mperatie, avere, cinste, nume, ...
Ea fata unui sfetnicu nu póte fi alésa
De-unu împeratu de sotie ... ea nu-i de 'mperatésa.
Asia gândea 'ntru sîne Minteos si lacrimá,
Privindu pre Mart'a care în lacrimi se 'necá.

V.

De nóua díle M'arta totu plânge sî suspina,
A diecea dí sermana se duce sî se 'nchina
La chipulu Sfintei Marii si-i cere ajutoru
Apoi la Pumlat merge ardîndu de tainicu doru ...
... Sî tocm-atunci sosese cându cuventá Pumlat
Lui Dor cà 'n dŕua acea se nu siada 'n palatu
Ce-'n casa ferecata din fundulu de gradina,
In carea nu strabate o radfa de lumina,
Si-i spune sî pricin'a de ce lucrá asia,
Sermanulu Dor acuma de spaima tremurá.
... Dar' Mart'a tocm-atuncia naintea lui pasesce,
Sî-i dice: „Dor“ asculta pe cea ce te iubese,
Si n'ascultá de sfatulu ce 'ti dà al' teu parinte
Desî i omu bunu la sufletu sî are multa minte
Vin se siedemu aicia sub teiulu ástu frumosu
Sî se 'naltiámu privirea spre ceriulu maiestosu
Sî ânemele nóstre rogându-se 'mpreuna
Se mérga susu la ceriuri in forma de cununa
In care se se vada credinti'a nóstra mare
Sî Domnulu celu din ceriuri vá fi plinu de 'ndurare.
Dor î-i ascultá sfatulu, ... privesce 'n ochii ei
Si nu erau in lume mai feríciti cá ei.
Sub teiulu naltu sî mare ei amendoi alérġa,
Sî 'n sfânt'a rogaciune petrecu o dí intréga.
Èr' cându erá spre sara nouri negrii se aduna

Pre ceriu . . . si-o minune căci ceriulu éta tuna! . . .
Lovesce tóta cas'a de fieru sí-o fece pravu
Ér' Dor privesce 'n faci'a iubitei lui cu dragu
Si-o întreba: — Spunemi scumpa din ce parti de pamântu?
Din care depatare la mine tu ai venitu?
Ér' ea dîce: O Domne! sum fata lui Minteos
Unu omu batrênu de dîle . . . unu sfteticu credinciosu
Si te-amu vediutu odata sí-atátu a fostu de ajunsu
Cà chipulu teu în sufletu se 'lu tienu in veci ascunsu
Ér' cându aflăiu că astadî tu ai se mori mî-am dîsu:
Eu vreau se moriu cu densulu . . . căci elu e al' mieu visu!
. . . Pumnlăt atunci sosesce cu mândr'a 'mperateasa
Nebuni de bucuria se ducu cu toti în casa
Er' Dor saruta mân'a copilei d'înga elu
Hei! ea eră frumósa, . . . Dor mândru tinerelu.
Atunci sosindu in fine Minteos dîce cu jale:
O Dómne! nepatrunse-'su în veci căile tale
Căci sfatulu ce purcede din ânima cu doru
Intrece pe al' mintei . . . Apoi se arunca-'n sboru
Si strênge cu iubire pre Mart'a la-al' seu sfnu
Pumnlăt atunci graesce cu versu doiosu sí linu:
„Unu sfatu reu mi-ai datu numai în viéti'a ta Minteos!
Sí éta pentru ast'a sum fórte mânios
Si pre iubit'a-'ti Marta se-o lasi din bratie-'ti dîcu!!
. . . Minteos linu se retrage, dar' nu dîce nimicu
Atunci Pumnlăt pasiesce spre Mart'a ce plângeá
Si care în suferintia mai mândra se pareá
O prinde de manutia, . . . o 'mpinge apoi usioru
In bratiile vênjose a tenerului Dor.

Atunci Minteos tresare si striga usiuratu:

„Te-am priceputu o Dómne! Vivat Pumnlăt vivat!! . . .

M-Ghesia 1886.

Georgiu Simu.

Omulu de omenia nu piere.

Pe vremile cându âmblá Ddieu cu sântulu Petru pe lume traia o parechia de ómeni, unn barbatu si o muiere. Ei erau ómeni seraci, nu aveáu decátu o vaca, dela care se indedulceáu ei amêndoi cu doi fii ai loru. Nici cas'a în care locuiau nu eră a loru, nici că aveáu vr'unu petecu de pamântu câtu de micu, cu lucrulu mâniloru se sustieneau sí cu lucru plâteau dările si birulu casei.

Intr'o séra vine barbatulu dela cósa, cum fusese la unu vecinu bogatu, sí află pe muiere mulgêndu vac'a, ér' copilasii stându lânga ea se le dé lapte se bé. Barbatulu scóse din traista o legatura de

capsiune și li o dete copiloru, apoi după-ce dadu sarcin'a de mohoru vacei se o mânance, intrara toti patru în casutia.

Nu se pusera bine la cina și se porni unu vântu cu plóia de gândeai că piere lumea; tună și fulgerá de gândeai că e sfârșitul veacului.

Cânele începù a latrá mai poganu decâtu la lupi, semnu că omu strainu se apropia de casa.

En esi afara, mèi barbate, de vedi ce latra dulàulu asia tare, va fi vre unu bietu drumariu — dîse nevast'a; ér' barbatulu scóse capulu pe feréstra se védia ce e?

Adeca doi ómeni dau se între în curte și cânele nu-i lasa. Numai la lumin'a unui fulgeru i-a potutu vedé. Apoi esi iute afara și merse la pórtá de aparà pe drumari de câne și-i bagá în casa.

Buna sér'a, dîse unulu din caletori. Buna se ve fia inim'a, respunse talpa casei.

Și mai buna cin'a, dîse celalaltu caletoriu.

Poftimu la cina, respunse stapân'a casei.

Și caletorii, osteniti și flamândi fiindu, nu asceptara multu îmbiati, mîncara omenesce, mai vorbira puțin apoi se desbracara și se culcara.

Muierea le intinse hainele se se usce, apoi se culcá și ea.

Ce ómeni de omenia suntu ómenii acestia Dómne! dîse unulu din caletori, după ce vedfù că casenii dormu, i-ai puté daruí cu ceva.

Voru fi resplatiti la betrânetia, dîse celualaltu drumariu, și apoi adormira.

Deminéti'a ér' omeni muierea pe caletori cu mamàliga cu lapte caldu. Ér' unulu din ei vedîndu bunetatea aceluor ómeni i întrebá prietinesce:

Ce-ti pofti pentru binefacerea ce o ati aretatu cătra noi de cându intraremu la voi în casa?

ÉR' barbatulu dîse: Seraci suntemu și multiamita lui Ddieu că suntemu sanetosi; numai sanetatea se ni-o tîna bunulu Ddieu, de altuceva lipsa nu avemu, că muncimu și atunci avemu de pe o dí pe alta, că nesce ómeni seraci, la betranetia baremu de ni-ar' dá Ddieu traiu mai liniscitu, cându nu vomu mai putá munci.

Se ve ajute Ddieu, dîcu caletorii, și se ducu pe aici 'n colo, ér' ómenii remânu mângaiati că putura face bine bietloru drumari.

Dar' nu multu după ace'a, cam pe la Ilia prorocu, vine o vreme grea și le trásnesce vac'a de sub parietele casei, cas'a încá

ia focu sî bietîi ómeni scapa numai cu ce erá pe ei si cu copii de mâna. Acum ce se scia face? Ar' remâné aici, cu ce se traésca? Dar' unde se locuésca? Nu aveau nimicu, deci-si punu în gându se ié lumea-n capu. Sî se punu ómenii mei la cale sî mergu pâna la Dunare. Dar' cum se tréca Dunarea? Stau ei, câtu stau si numai ce vedu o luntre venindu càtra ei; în luntre erá unu Turcu, care o mâná. Se róga de Turcu se-i tréca de cea parte, sî se invol Turculu bucurosu, ce díse cà, luntrea fiindu mica, nu póte trece mai multu decâtu câte unulu odata. Deci se suí mai antaiu muierea în luntre si Turculu vênsh prin valurile Dunarei pâna din colo. Ei, dar' nu se întórse, càci muierea fiindu frumósa i placù fórté Turcului, deci sî-o duse lui acasa.

Vedîndu omulu cà Turculu a fugitu cu muierea, se puse pe gânduri, apoi începù a cautá, dóra va aflá vre unu vadu, pe unde se póta trece sî elu cu copilasii, cà cineva cu vre-o luntre nu se mai iví.

Sî ámblà omulu nostru cu copii de mâna, de colo pâna colo, pâna dete de unu vadu, pre unde i se parù cà aru puté trece. Deci se descultiá, luá unu copilul în cârca (în spate) si plecà prin vadulu Dunarei se tréca de cea parte, ér' pre celalaltu 'lu lasà pe tiermure. Cum mergea, éta cà în mijloculu Dunerei dadù de unu prundisiu голу, cá unu ostrovu micu, (insula) acolo puse copilulu se se odihnésca si se uità înapoi la copilulu de pe tiermure. Adeca vede o dihania de lupu cà se apropia de elu si fuge cu elu de aci în colo. Atunci-si pierde cumpetulu, uita de copilulu ce erá lângá elu sî fuge se scape pe celu de pe tiermure din gur'a lupului. Dar' vai! cându ajunge pe tiermure nu mai vede nici lupu, nici copilul, cine scia unde fugise lupulu cu elu. Atunci se uita spre prundisiu cá se véda pre alu doilea copilul, ce remase singuru în mijloculu Dunarei. Adeca vede o unda mare apropiânduse de elu sî luândulu cá pre o péna, preste o clipita nu-lu mai vediù. Ce erá se faca, bietulu omu? Se se arunce sî elu în Dunare? În zadaru i-ar' fí fostu cercarea de asi scóte copilulu, deci se puse pe plânsu. Elu, care cu dóue díle mai înainte avea casuti'a s'a, vacuti'a s'a, muierea s'a sî copilasii sei, acumu erá siuguru la marginea Dunarei! Dar' Ddieu atunci e mai aprópe, cându omulu e în nefericirea cea mai mare; întàri deci ánim'a omului nostru se nu cada în pecate de a se aruncá în undele Dunarei, sî-lu îndreptà spre unu orasiu mare, unde omulu nostru se bagà pazitoriu la porcii domniloru.

Si statù elu multa vreme ca purcariu în acelu orasiu, pôte vre-o 15 ani déca nu si mai multu, fàra de a audf de muiere si de copii, sf fàra de a se plânge in potriva lui Ddieu ; în timpulu cându 'sî aducea aminte de ai sei dîce: bunu e Ddieu sf înduratu catra tóta lumea, sf pre mine m'a mângaiá. Cu timpulu mai uità de ei sf numai arare ori se mai intemplà se fie superatu de pierderea loru, cà Ddieu i întarise firea: dreptu cà sf elu se rugá lui Ddieu sântulu cu tóta cucernici'a. In orasiulu acel'a siedeá chiaru sf imperatulu, care fiindu fôrte betrânu, muri si elu ca toti ómenii, cà dóra sf imperatii suntu ómeni.

Ei dar' pe vremile acelea nu se alegea imperatii cá in dfilele nóstre; nici nu remanea copii imperatiloru in loculu parintfloru loru ori vrednici ori nevrednici; atunci Ddieu alegea pe imperatulu. Adeca: hotariá sfetnicii imperatiei o dí, atunci toti ómenii din imperatia trebuia se se astringa la unu locu, pe unu câmpu mare, sf unulu aruncá coron'a in susu: acea apoi atâta se invêrtea prin aeru pâna Ddieu o trimitea pe capulu celui vrednicu, sf pe care se asedia coron'a, acel'a erá imperatu se fia fostu omulu celu mai seracu, ori celu mai bogatu, totu un'a erá, atunci ómenii nu se inpotriveau voiei lui Ddieu.

(Va urmá).

Doina poporala.

Tinera me maritaiu
Natalàu barbatu luaiu,
Pân' se'ncaltia d'un pecioru
Sórele-i la prandísiuru,
Dela usia pân' la patu
Tóte obielele-i cadu.
Eu lu mânaiu la padure
Se-mi aduc'o furca buna,
Elu vine c'o strêmbatura.
Io 'i puseiu cin'a pe mésa
Elu me ia de peru prin casa.
— Nanasia, draga nanasia

Déc'am ajunsu intr'atátu
Pune-i funi'a la gátu
Sf mi-lu dù, nasia la têrgu;
Déc'ai ajunsu pân' l'unu zlotu
Dà-lu cu funia cu totu;
De capeti o dutca, dóue,
Tu resbesce-lu pân' la nóue ...
Dà-lu, nasia, pe ce li dá
Cu elu nu mai inturná,
Nu-mi mai amarí lumea ...

com. de S. Dariu.

Fia blastematu.

Fia blastematu acel'a
Cân' s'a pusu de mi-a facutu
Léganulu în care cându-va
Pusum'am cá nou nascutu.

Verse-si Ceriulu inse darulu,
Preste ce-lu ce mi-o cioplí
Casuli'a 'n care-odata
Pune m'oru spre-a nu mai fí.

Traianu H. Popu.

Trecu preste min' gândurile.

— in forma populara —

Trecu preste min' gândurile,	Las' se bata vânturile
Cá preste flori vânturile —	Sí pre mine gândurile
Din flori ducu mirosu in lume,	C'am pierdutu ce-am avutu dragu
Mie-mi spunu unu dulce nume,	Si-am remasu unu bietu pribeagu
Nume scumpu, pierdutu acum'a,	Si am pierdutu ce o fostu a mieu . .
Dar iubitu in totu de-aun'a.	Reu m'o batutu Domnedieu! . . .

Clusiu 1886.

Georgiu Simu.

Ce e lumea ?

Lumea este o apoteca. Ómenii suntu bolnavii. Dfilele loru celea bune si celea rele suntu doftoriile (leacurile) celea dulci sí amare. — Ursitórea este doftorul care prescrie. Casatori'a este unu lictariu compusu din dulcétia sí amaréla. — Blândetiele suntu o prefactoria, care invétia pre ómeni a suferí viéti'a cu rabdare. Virtutea este o doftoria fórté folositóre, ínse nu prea cautata din pricin'a amaratiunei ei. Viciulu din potriua este arsenicu (otrava) sémêna cu zaharulu, dara acei ce-lu mânâncea își gasescu mórtea. Lingusírea este unu prafu afumatoriu; rescól'a unu vomitivu. Lacremile suntu apa tare; bucuri'a unu mirosu, care nu arde multa vreme sí se face cenusia. Preteni'a sí dragostea suntu mijlóce de impreunare. Apotecariulu acestei apotece face adeseori gresiele dându bolnaviloru adeseori amareala în locu de dulcétia. Dara tóta viéti'a sémâna cu o cuthía de pilule, cari bolnavii nu le iau bucurosu, sí multi din pricina amaratiuniloru le scotu din gura.

dupa unu vechiu calendariu.

Mai nou.

Fruentasii natiunei nóstre au avutu in 8 sí 9 l. c. o mare adunare in Alba Julia, adeca adunare generale Asociatiunei Transilvane pentru literatura româna sí cultura poporului românu. Frumóse bine cercetata a fostu adunarea din ástu anu; se vedeau Români diu tóte partile: Din ungari'a insesi, Banatu, Transilvani'a, Romani'a; sí lucruri bune au sevêrsítu in aceste 2 díle. N'ar' stricá bá ar' fí chiar folositoriu se ne adunâmu câtu de desu sí in numeru câtu de mare, cà lipsele multe suntu sí dreptu acea bine trebue se ne sfatuimu ce se facemu in aceste vremi grele.

Jonu.

(Balada).

Fóe verde de nântu	Nu' sciu s'o face nu so face
Alei maica cà mai facutu	Mai mare fómete-omu trage.
De ce nu mai strînsu de gátu	Verde verde de sipica
Se me trântesci de pamentu	Me dădù din delu in lunca
Se nu traescu necasfù	Se'mi legu atia la opinca
Cu purcelu in desagi friptu	Se'mi taiu sî de o maciuca,
Cu vinu'n plosca trezitu	Găsiu maciuc'a căm scurta
Cu talerulu pre oblâncu	Numai cătu incape in gluga.
Intingu in sare sî manâncu	Verde fóe de secare
Dau calcăe sî me ducu	Sî plecaiu pre cea vale
Se me ducu la câmpu — lungu	Me găsiu c'unu boeriu mare :
La grajdu lui Asan turcu	— Buna dîua mèi cocóne!
Se-i mèsoru grajdulu de lungu	— Multiamescu-ti mèi mocane!
Se-mi alegu d'unu calu porumbu	Dar' mocanulu ce 'mi dîcea?
Cum e bunu de zurbalăcu.	Mèi cocóne dumneata,
Fóe verde, fóe lata	Calulu nu l'ai inschimbá?
M'a tramisu tat'a la sapa	Pentru unulu se-ti dau doi
Ea in códa nu-mi-e draga	Se facemu schimbu amendoi?
Eu ducu pre murgu la apa	— Dar' boieriulu ce-i dîcea:
Se se faca latu in spata	Mèi mocane dumneata,
Se me porte văr'a tóta	Eu calulu nu l'oiu schimba,
Se-i dau apa din isvoru	C'aséra l'am cumperatu
Se me porte binisioru	Optu-dieci de galbeni am datu.
Se nu-mi strice vr'unu oscioru,	— Sî-oi schimbá calulu de frica,
Cà suntu tîneru sî gingasiu	Se nu te indesi in maciuca.
Frumosu ca unu nasturasiu	Eu puseiu mân'a pre gluga,
La ânima omu? vrasîmasiu	Elu socotea cà-i dau urda;
Fóe verde, foi de rugu	Eu scoseiu biat'a maciuca
M'a tramisu tat'a la plugu	Sî incepuiu a repai,
Tuhi in tiépa mestesiugu	Sî elu dîcea: amau, amau.
Boii nu sciu se injugu,	Eu me intorcému sî-i mai dámu
Io'i injugu cu códele	Calusielulu i-lu luamu.
Ei me impungu cu córnelu	Verde fóe de secare
Mai mari pecatele.	Striga unii in gura mare:
Plugulu este o góngu rea:	Da ce faci tu mei Jónu
Nesce lemne gramadite,	Uitate cà ciocoiu móre.
Nesce bóbe risipite,	Las' se móra cà nui căne
Nesce vite omorite;	Cá suptu sângele din mine.

Culesu din gura poporului de

Dobre Stefanescu

invetiatoriu com. Grindu, Judetiu Jalomitia.

Posta redactiunei. Respinsu D-lui J. P. N. in Op. p. D. Istoria revolutiunei lui Horea si a literaturei române se afla la libraria Ciurcu in Brasiovu si Krafft in Sibiuu acolo te adresézu. Red.

Fundatoru :

N. F. Negrutiu.

Tipografi'a Semin. gr. cat. in Blasiu.

Proprietariu-editoru si redactoru :

Joanu Popu Reteganulu.